

КОСВЕННОЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ В УКРАИНЕ И ПУТИ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Статья посвящена косвенному налогообложению в Украине. Исследована роль косвенных налогов в формировании консолидированного бюджета государства. Выяснена роль косвенных налогов в налоговой системе, а также направления адаптации отечественной практики косвенного налогообложения к европейскому опыту. Рассмотрены современные тенденции отечественного косвенного налогообложения. Выявлены основные проблемы косвенного налогообложения и предложены направления их решения.

Ключевые слова: налог, налоговая система, косвенное налогообложение, налог на добавленную стоимость, акцизный налог, пошлина, Налоговый кодекс Украины.

INDIRECT TAXATION IN UKRAINE AND THE WAYS OF ITS IMPROVEMENT

The article is devoted to indirect taxation in Ukraine. The role of indirect taxes in formation of consolidated budget of the state is examined. The role of indirect taxes in tax system, as well as the direction of adaptation of domestic practice of indirect taxation to the European experience, has been clarified. The modern tendencies of domestic indirect taxation are considered. The main problems of indirect taxation have been identified and directions for their solution have been proposed.

Key words: tax, tax system, indirect taxation, value added tax, excise tax, duty, Tax Code of Ukraine.

УДК 336.22

Рейнська В.Б.

кандидат економічних наук, старший викладач,
Національний університет водного господарства та природокористування

ПОДАТКИ ЯК ФІСКАЛЬНА ОСНОВА ІСНУВАННЯ ДЕРЖАВИ

Статтю присвячено узагальненню світового досвіду розвитку оподаткування в умовах глобалізації економічних процесів. Визначено, що в сучасних умовах класичні принципи оподаткування не втратили своєї актуальності і конкретизуються організаційно-правовими принципами, специфічними для кожної окремої держави. Наголошено, що розподільча функція податків як інструмент цілеспрямованого впливу на соціально-економічні процеси набуває все більшої ваги. Сучасний стан українського оподаткування сприяє збільшенню дефіциту фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів, необхідних для формування умов економічного зростання. Розвиток української податкової системи зазвичай не корелює з тими позитивними процесами та явищами, які вона покликана обслуговувати.

Ключові слова: податки, функції податків, податкова система, прями та непрямі податки.

Постановка проблеми. Діюча податкова система України внаслідок своєї орієнтації на обслуговування дефіциту державного бюджету та притаманних їй недоліків фактично не виконує класичної функції перерозподілу ресурсів у розвиток високорентабельних галузей та господарських структур. Замість стимулювання надходжень нових інвестицій в економіку, вирішення проблем неплатежів і т. д. сучасний стан українського оподаткування сприяє збільшенню дефіциту фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів, необхідних для формування умов економічного зростання. Розвиток української податкової системи зазвичай не корелює з тими позитивними процесами та явищами, які вона покликана обслуговувати. Це має негативні

наслідки для національної економіки, серед яких: зростання податкового обтяження, криза несплати податкових зобов'язань, зростання бюджетного дефіциту та відповідні наслідки у соціальній сфері. Викладене зумовлює актуальність теми даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологія дослідження спирається на роботи з теорії оподаткування вчених-економістів В. Андрущенка, А. Крисоватого, А. Соколовської, П. Мельника та ін. Визнаючи вагомий внесок зазначених дослідників у вивченні впливу податків на економічні процеси, зауважимо, що питання теоретичного обґрунтування та практичного застосування податкових інструментів регулювання недостатньо висвітлене у працях укра-

їнських дослідників. Не отримали належного висвітлення деякі аспекти розвитку методів оподаткування як регулятора та джерела ресурсів інвестиційних проєктів. Залишаються недостатньо розробленими прийнятні для української економіки форми державного стимулювання економіки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних напрямів удосконалення податкового регулювання у сучасній економіці та податкового інструментарію з регулювання інвестиційних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Протягом усього існування людської цивілізації держава втручалася в економічне життя суспільства, ефективність такого втручання на кожному етапі історичного розвитку залежала від ступеню усвідомлення та якості застосування владою принципів формування державних витрат та використання податків як інструменту економічної політики. Сьогодні податкова політика є самостійною ланкою фіскальної політики, а її місце і роль у структурі державного регулювання визначається станом економічної системи та формами державного устрою. Процес розбудови незалежної держави та громадянського суспільства в Україні поставив питання про створення власної моделі регулювання економіки шляхом гармонійного поєднання саморегулювання з ефективним державним регулюванням [8, с. 11].

Сучасні національні податкові системи формуються згідно з базовими ідеями та положеннями теорії оподаткування. Окремі з них визначають фундамент податкових взаємовідносин незалежно від національної приналежності та історичного періоду, інші – з урахуванням специфічних умов і обставин конкретної країни.

Не можна не погодитися з відомим сучасним дослідником теорії податків В.Л. Андрущенко, який, узагальнюючи світовий досвід розвитку оподаткування в умовах глобалізації економічних процесів, наголошує, що сучасні податкові системи склалися, функціонують і реформуються на основі теоретично сформульованих та емпірично виправданих принципів: по-перше, простоти адміністрування; по-друге, фіскальної ефективності; по-третє, захищеності від ухилення від сплати податків; по-четверте, універсальності та уніфікованості норм оподаткування; по-п'яте, податкового заохочення і дестимулювання; по-шосте, оцінювання податкової системи як за її прямим фіскальним ефектом, так і за загальним впливом на стан економіки (темпи економічного росту, рівні цін, інвестицій і зайнятості) [1].

Отже, у сучасних умовах класичні принципи оподаткування не втратили своєї актуальності і конкретизуються організаційно-правовими принципами, специфічними для кожної окремої держави. Їх дія орієнтована на підвищення ефективності податкових систем. Проте надмірна кількість принципів оподаткування, варіативність їх застосування стосовно конкретних податків, пряма або опосередкована суперечливість між собою об'єктивно зменшують її.

Економічна теорія виділяє два підходи до визначення категорії «податок» [2]:

1. соціально-економічний: вилучення податків розглядається як складова частина відтворювального процесу, як розподільчі та перерозподільні відносини;

2. фінансово-правовий: вилучення податків аналізується під кутом зору вибору податкових форм, методів та інструментів.

Згідно з вибраним підходом, наводяться різні визначення податків, які об'єднуються за такими ознаками:

- за суб'єктом стягнення: державні установи;
- за об'єктом стягнення: юридичні та фізичні особи;
- за порядком стягнення: безоплатно, примусово, у визначені строки та у визначеному розмірі;
- за метою стягнення: матеріальне забезпечення суб'єктів політичної влади засобами на задоволення загальнодержавних потреб.

Обидва підходи тісно взаємопов'язані, оскільки фінансово-правовий, визначаючи різні положення стосовно податків, реалізується у межах цільових установок, окреслених соціально-економічним змістом податкових відносин.

Стягнення державою на користь суспільства певної частки вартості ВВП у вигляді обов'язкового внеску й становить економічну сутність податку. Початковим джерелом податкових відрахувань, зборів, мит та інших платежів незалежно від об'єкта оподаткування є ВВП, який формує первинні грошові доходи учасників суспільного виробництва і держави: заробітну плату працівників, прибуток підприємств, централізований дохід держави. Розподіл ВВП відбувається у два етапи: спочатку виникають первинні грошові доходи, після чого грошові доходи учасників суспільного виробництва перерозподіляються на користь держави. Економічний зміст податків є відображенням взаємовідносин держави з господарюючими суб'єктами та громадянами з приводу формування державних фінансів [6]. Тобто за своїм економічним змістом податки є основним інструментом державного перерозподілу доходів і фінансових ресурсів. Вони показують роль та ступінь втручання держави в процес перерозподілу нової вартості. Державна частка національного доходу перетворюється у фонд грошових коштів держави, який використовується для вирішення загальнодержавних завдань та підтримки приватного сектора. Оскільки джерелом формування державних доходів є новостворений національний продукт, то можливості держави щодо формування фондів грошових коштів для забезпечення власних витрат визначаються його обсягом та темпами росту.

Присвоєння державою частки нової вартості здійснюється шляхом примусу. Держава стає власником частки національного доходу не як учасник процесу виробництва, а як орган, який володіє політичною владою. Узагальнене розуміння економічної сутності податків знайшло відображення у їх визначеннях, даних окремими економічними школами.

Отже, податок є особливою формою економічних відносин держави із суб'єктами господарювання,

юридичними та фізичними особами, специфіка яких полягає у детермінованості та односторонній спрямованості – від платника до держави. Саме у цьому контексті податки набувають якості економічної категорії, тобто теоретичного відображення наявних виробничих відносин, економічних явищ і процесів [6].

В.М. Федосов вважає податки специфічною формою, підсистемою виробничих відносин, відносин економічного базису. Тієї їх частини, що виникає на стадії розподілу в процесі розширеного відтворення і має вторинний, похідний, перерозподільний характер.

П.В. Мельник наголошує: «Економічний зміст податків найбільш повно можна відобразити, характеризуючи їх як законодавчо оформлену, примусову форму отримання державою частки вартості валового внутрішнього продукту, фінансовий гарант ефективного виконання державою передусім її суспільних функцій та інструмент регулювання економічного розвитку» [6]. Такий підхід розкриває сутність податків через виконання ними функцій, проте не визначає першоджерело походження податків.

В.Л. Андрущенко розглядає податки як частину приватних ресурсів, переданих платниками у формі грошових внесків у розпорядження держави в обмін на блага цивілізованого існування, наявні, одержувані або ті, що стануть доступні в майбутньому. У його розумінні поняття податку включає відносини власності, а також фактори часу і перерозподілу ресурсів між минулими, нинішніми та майбутніми поколіннями [1].

Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк вважають, що податок – це обов'язок платіж, який законодавчо встановлюється державою, сплачується юридичними та фізичними особами в процесі перерозподілу частини ВВП й акумулюється у централізованих грошових фондах для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій [3, с. 47].

У сучасній економічній теорії та практиці склалося уніфіковане розуміння податку як обов'язкового безеквівалентного платежу, запровадженого державою для фінансування власної діяльності. Зокрема, К.Р. Макконнелл і С.Л. Брю визначають податок «як примусову виплату уряду грошей із боку домогосподарства або фірми, в обмін на яку домогосподарство або фірма не отримують товарів або послуг, проте така виплата не є штрафом за незаконні дії» [5, с. 390].

У наведених визначеннях зафіксовано найбільш характерні ознаки податків: примусовість, односпрямованість, безеквівалентність; вказано на їх найдавнішу функцію – фіскальну. Однак, на нашу думку, у період розвинутої ринкової економіки не можна ігнорувати той факт, що розподільча функція податків як інструмент цілеспрямованого впливу на соціально-економічні процеси набуває все більшої ваги.

У контексті положень фіскальної соціології та інституціональної фінансової теорії податок найбільш адекватно відображає свою економічну суть у тлумаченні його як обов'язкового платежу, оскільки наближається до природного звичайного економічного

акту – ринкового акту купівлі-продажу. По суті, односторонній, хоча й квазіринковий за формою, обмінний акт відбувається в процесі демократично-правового механізму приймання рішень між державою – виробником суспільних благ і соціальних послуг – та їх споживачем в особі громадянина – платника податків. Схожість між оподаткуванням як обмінним фіскальним середовищем забезпечуваних державою благ на платежі споживачів тих благ та ринком посилюється ще й від того, що держава є монополічним постачальником деяких благ і тим порушує досконалу конкуренцію на ринку [1].

До головних ознак податків, на нашу думку, належать: законодавчо-правовий характер платежів; обов'язковість та визначеність строків та розмірів платежів; фіксованість норм вилучення чистого доходу щодо об'єкту оподаткування; довготерміновість та стабільність ставок і тарифів. Ці ознаки мають бути покладені у підґрунтя визначення поняття «податок» у нормативно-правових актах для попередження свавілля з боку органів державної влади під час встановлення податків та забезпечення гарантій дотримання законних прав та інтересів платників податків.

Узагальнюючи досвід історичного розвитку та новітніх досягнень економічної науки, спробуємо визначити основні теоретичні засади сутності сучасних податків.

Причиною виникнення і функціонування податків є факт існування держави, економічною основою – товарно-грошові відносини, а умовою – монополізм держави у реалізації своїх послуг суспільству.

Метою вилучення податків у будь-якій країні є потреба в акумулюванні грошових коштів для функціонування державних структур, здійснення державного регулювання і забезпечення соціального захисту. Податкова система, реалізуючи свої функції, дає змогу не тільки досягти цієї мети, а й здійснює гнучке управління всіма зазначеними процесами шляхом впливу на фінансовий механізм.

Податок виступає своєрідною ціною купівлі-продажу монополістичних послуг держави під час здійснення нею своїх функцій (економічної, політичної, оборонної, управлінської, соціальної). Своєрідність ринку зазначених послуг полягає у пануванні на ньому продавця-монополіста – держави та юридично закріпленій обов'язковій сплаті податків платниками, навіть тоді, коли вони не згодні з умовами сплати або у них відсутні кошти для своєчасного і повного виконання бюджетних зобов'язань.

Проаналізувавши умови виникнення, мету, характер вилучення та ознаки податків, спробуємо запропонувати уточнене, на нашу думку, їх визначення. Податки – це примусово вилучені центральними або місцевими органами державної влади засоби фізичних та юридичних осіб, що підпадають під юрисдикцію законодавства даної держави, необхідні для здійснення державою своїх функцій. У цьому визначенні відображено головні моменти концептуальної суті

податків: мета, об'єкти оподаткування, форми вилучення податків.

Досліджуючи теорію оподаткування, не можна залишити поза увагою, хоча б у загальних рисах, класифікацію податків, прийняту у світовій практиці. Найчастіше податки поділяють за способом та формою стягнення, джерелами (об'єктами) оподаткування, ступенем централізації. За формою стягнення податки розрізняються на прямі та непрямі, за джерелами (об'єктами) оподаткування – з доходів та зі споживання, за ступенем централізації – на загальнодержавні і місцеві.

Проте, донині не існує чітких критеріїв розмежування на прямі та непрямі податки. Найбільш поширеною є думка, що в основі такого розподілу лежить теоретична можливість їх перекладення на споживачів. Кінцевим платником прямих податків виступає той, хто отримує прибуток чи є власником майна, а непрямих – споживач товару, на якого податок перекладається шляхом надбавки до ціни. Абсолютно перекладних або неперекладних податків немає. Непрямі податки у повному обсязі не перекладаються на споживача завдяки коливанням цін на фактори виробництва, нееластичності попиту, ухилення від податків. Навпаки, прямі податки можуть частково перекладатися. Так, прямий за визначенням податок на прибуток за умови перекладення його на ціни стає непрямим.

Отже, поділ на прямі та непрямі податки є досить умовним. Проте умовною є саме класифікація прямих та непрямих податків, а не система прямого чи непрямого оподаткування, яка реально існує і постійно діє на основі всієї сукупності податків.

У сучасних умовах економічного розвитку прямі податки становлять базис податкових систем у державах із розвинутою ринковою економікою. Це пов'язано з їх значними перевагами порівняно з непрямыми, до яких належать:

- можливість державного впливу на економічні процеси (інвестиційну активність, накопичення капіталу, сукупне споживання, ділову активність);
- можливість установлення прямої залежності між рівнем доходів платника і його відрахуваннями до бюджету;
- можливість справедливого розподілу податкового тягаря.

Прямі податки об'єктивно більшою мірою стимулюють безпосередніх товаровиробників. Їх вплив на відтворювальні процеси здійснюється безпосередньо, через зменшення чи збільшення прибутку, який залишається у розпорядженні платників податків. Із погляду макроекономіки регулюються як інвестиційний, так і споживчий попит та пропозиція. Водночас держава впливає на напрями використання національного доходу.

Головним серед прямих податків виступає податок на прибуток (дохід). Оподаткування прибутку, з одного боку, забезпечує залежність державного бюджету від процесів, які відбуваються в матеріальному виробни-

цтві, а з іншого – надає широкі можливості здійснення заходів із державного регулювання економіки.

У системі прямих податків, які сплачують фізичні особи, провідне місце займає прибутковий податок. Перехід до ринку створює передумови для зростання особистих доходів громадян. У цих умовах застосовується прогресивне оподаткування, яке дає змогу у міру зростання доходів стягувати з них грошові кошти в більших розмірах. Сьогодні частка податку на прибуток громадян у дохідній частині бюджету України нижча за частку податку на прибуток підприємств, що не відповідає світовій практиці.

Водночас прямі податки не позбавлені окремих недоліків, які пов'язані з необхідністю у:

- складному механізмі бухгалтерського обліку об'єкта оподаткування і стягнення податків;
- високому рівні контролю, розширенні податкового апарату;
- розвитку реального ринку, в умовах якого сформуються реальна ринкова ціна і реальний прибуток. Проте ринкові відносини не гарантують отримання прибутку, що перетворює прямі податки у ризикове джерело доходів бюджету;
- протидії можливості ухилення від сплати податків унаслідок недосконалості фінансового контролю і наявності комерційної таємниці.

Вирішення цих проблем безпосередньо пов'язане з реалізацією такої моделі оподаткування, яка б ґрунтувалася на органічному поєднанні інтересів держави та платника податків.

Непрямі податки відіграють значну роль у формуванні доходів держави та податковому регулюванні. Відповідно до світової практики, непрямі або податки на споживання нараховують три основні види: податок з обороту, податок із продаж і податок на додану вартість (ПДВ), який сьогодні є провідним непрямим податком у практиці розвинених країн.

Загальним для непрямих податків є те, що всі вони спрямовані на кінцеве споживання і несуть фіскальну навантаженість без будь-яких додаткових застережень щодо використання отриманих сум. Це має суттєве значення у вирішенні питань формування податкової системи будь-якої країни.

До переваг непрямих податків можна зарахувати:

- швидкість і регулярність надходжень до бюджету;
- збільшення доходів держави пропорційно до зростання населення та його добробуту;
- вирівнювання міжрегіонального розподілу доходів, оскільки споживання майже рівномірне в територіальному розрізі;
- стримуючий вплив на споживання товарів, шкідливих для здоров'я і моральності населення;
- можливості впливу на розвиток виробництва і сфери послуг;
- зручність адміністрування.

Поряд із цим вони не позбавлені окремих недоліків. Непрямим податкам притаманний регресивний харак-

тер: зі збільшенням доходу споживача їх питома вага в доході зменшується, і навпаки. Таким чином, непрямі податки є найбільш соціально несправедливими. К. Маркс уважав податки на споживання податками на бідних і гостро їх засуджував.

Збільшення ставок непрямих податків є однією з причин зростання цін на споживчі товари. Вони стягуються приховано від споживачів у вигляді більш високої плати за товари. Тобто ознакою непрямих податків є завуальована від дійсних платників податку форма вилучення частини їх доходів.

У сучасних умовах характер впливу непрямих податків на ціни достатньо обґрунтовано вважають джерелом розвитку інфляційних тенденцій. Істотним недоліком непрямих податків слід також уважати обмежені можливості їх використання для стимулювання виробництва.

Поєднання прямих та непрямих податків – характерна риса податкових систем сучасних держав. За рахунок їх оптимальної структури значною мірою може бути розв'язане те глибоке протиріччя цільових установок, що стоять перед податковою системою. Відмінність полягає у їх співвідношенні [6].

За дослідженнями фахівців, в останні два десятиріччя загальна картина прямого і непрямих оподаткування у розвинених капіталістичних країнах мала такий вигляд:

- прямі податки переважають у Голландії, Данії, Люксембурзі, Канаді, Новій Зеландії, Швейцарії, Австрії, США, Японії; підвищення їх ролі відбулося у Великобританії, Німеччині, Фінляндії, Канаді, Японії та США;
- непрямі податки переважають у Норвегії, Франції, Австралії, Італії, Ірландії, Греції, Іспанії; підвищення їх ролі відбулося в Австралії, Італії та особливо у Швеції;
- відносно врівноваженою структурою прямих та непрямих податків характеризуються Норвегія, Італія, Фінляндія і Швеція.

Загальні тенденції в оподаткуванні реалізуються і в такому напрямі: зі зростанням рівня податкових надходжень частка непрямих податків знижується.

Співвідношення між прямими та непрямими податками залежить від життєвого рівня основної маси населення. Низький рівень об'єктивно обмежує масштаби прямих податкових надходжень із доходів юридичних та фізичних осіб.

Світовий досвід використання прямого та непрямих оподаткування заперечує їх протиставлення без ґрунтового дослідження соціально-економічних умов у країні впровадження та об'єктивно притаманних цим податкам функціональних рис. Ще А. Сміт та Д. Рікардо висловлювали думку про доцільність та необхідність комбінації прямих та непрямих податків під час формування податкової системи за умови знаходження оптимального співвідношення між ними.

Функції податків тісно пов'язані з їхньою суттю і донині залишаються предметом наукових дискусій.

В економічній літературі існують суттєві розбіжності як кількісного, так і якісного характеру з приводу визначення функцій податків. У найбільш загальному визначенні функції податків – це виявлення їхньої суті й якостей у дії. Економічна література наводить поділ функцій податків на основні, до яких зараховуються фіскальна, регулююча та контрольна, і додаткові: розподільча, стимулююча (дестимулююча) та накопичувальна. Загальноприйнятими вважаються фіскальна та регулююча. Тобто переважна більшість науковців визнає податки інструментом фіскальної політики держави і методом непрямих регулювання розподільчих і перерозподільчих процесів.

Окрім виконання винятково притаманної податкам фіскальної функції, призначення якої полягає у покритті фінансових потреб, оподаткування виконує також (пере)розподільчу (аллокаційно-дистрибутивну) та регулюючо-стабілізаційну функції. Тим самим податки виконують роль, властиву державним фінансам або державному фінансовому господарству взагалі, що забезпечує: а) утримання державних органів та реалізацію політики держави; б) створення умов для економічного росту та суспільного добробуту; в) здійснення регулюючих кон'юнктурно-стабілізаційних заходів [1].

Узагальнюючи погляди наведених авторів, можна визначити такі функції податків: фіскальну, регулюючу, соціальну, розподільчу (перерозподільну), контрольну.

Розподіл функцій податків є досить умовним, оскільки вони взаємодіють і здійснюються одночасно. Прикладом поєднання проаналізованих функцій оподаткування може бути практично будь-який податок.

Підсумовуючи розгляд функцій податків, зазначимо, що виконання фіскальної та останніх функцій зазвичай має альтернативний характер. Маючи за мету максимізацію податкових надходжень, держава переважно нехтує іншими функціями податків. Навпаки, реалізація інших функцій (регулюючої, соціальної, стимулюючої і т. п.) передбачає запровадження пільг для окремих категорій платників податків, що скорочує податкові надходження. Більш-менш умовно цю залежність можна зобразити графічно. (рис. 1).

Сьогодні податковій системі України притаманний переважно фіскальний характер, оскільки фіскальна та інші функції податків пов'язані між собою обернено пропорційно, то їх реалізація є проблематичною. Точка О на графіку відповідає орієнтації української податкової політики на фіскальну функцію. Багатофункціональність податків об'єктивно ускладнює податкову систему та полегшує ухиляння від податків.

Висновки. Нині в більшості країн світу панує змішана економіка, в якій дія ринкових механізмів доповнюється державним регулюванням. Із теоретичного погляду втручання держави у процеси ринкового саморегулювання виправдано ситуаціями, в яких ринок власними засобами не спроможний вирішити проблеми виробництва суспільних благ, соціального розвитку,

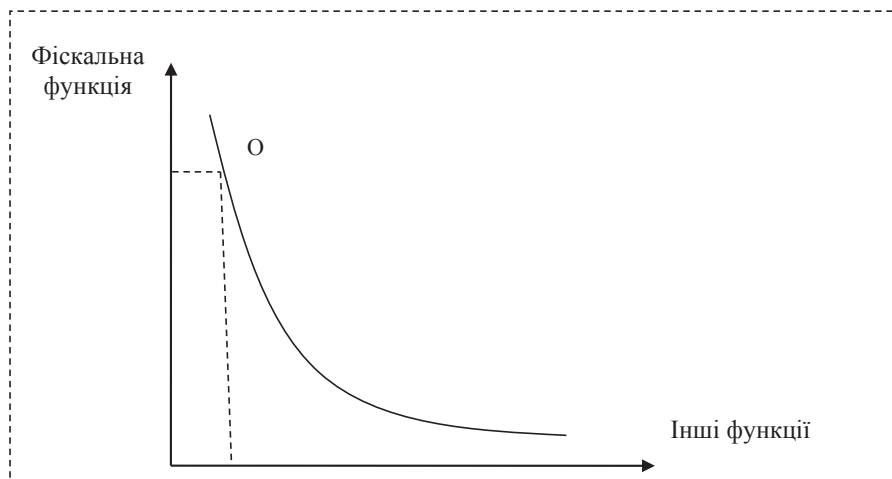

Рис. 1. Залежність між фіскальною та іншими функціями податків

макроекономічної стабільності, розвитку науково-технічного прогресу, екологічної рівноваги. Вирішені зазначені проблеми держава за допомогою податкової системи. Для здійснення своєї діяльності їй, як і будь-якому суб'єкту економіки, необхідні кошти, головним

джерелом яких у цьому разі є податки. У період становлення і початкового розвитку ринкових відносин податкова система є одним із найважливіших економічних регуляторів, основою фінансово-кредитного механізму управління реформами.

Список літератури:

1. Андрущенко В., Данилов О. Податкові системи зарубіжних країн. URL: <http://uchebnik-ekonomika.com/> (назва з екрана. Дата публікації – 21.06.2016. Дата перегляду – 10.01.2018).
2. Беккер Е.Г. Микроэкономические аспекты проблемы уклонения от налогов: дис. ... кандидата экономических наук. М., 2006. С. 9–13.
3. Податкова система / Ю.Б. Иванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. К.: Атика, 2006. 920 с.
4. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: монографія / За заг. ред. д. е. н. проф. Ю.Б. Іванова. Харків: ІНЖЕК, 2008. 448 с.
5. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: в 2-х т.; ред. А.А. Пороховский. М.: Республика, 2013. Т. 2. С. 390.
6. Мельник П.В. Развитие податковой системы в переходной экономике. URL: http://polkknig.narod.ru/econom/RPSvPE_M/23.htm (назва з екрана. Дата публікації – 23.06.2016. Дата перегляду – 10.01.2018).
7. Миляков Н.В. Налоги и налогообложение. М.: Наука, 2016. 348 с.
8. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015) «Шляхом Європейської інтеграції» / А.С. Гальчинський та ін.; за ред. В.М. Геєця. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. С. 11.
9. Чепурин М.Н., Киселева Е.А. Курс экономической теории. Киров: Наука, 2014. 538 с.
10. Черник Д.Г. Основы налоговой системы. М.: Юнити-Дана, 2012. 510 с.

НАЛОГИ КАК ФИСКАЛЬНАЯ ОСНОВА СУЩЕСТВОВАНИЯ ГОСУДАРСТВА

Статья посвящена обобщению мирового опыта развития налогообложения в условиях глобализации экономических процессов. Определено, что в современных условиях классические принципы налогообложения не потеряли своей актуальности и конкретизируются организационно-правовыми принципами, специфическими для каждого отдельного государства. Отмечено, что распределительная функция налогов как инструмент целенаправленного воздействия на социально-экономические процессы приобретает все больший вес. Современное состояние украинского налогообложения способствует увеличению дефицита финансовых, материальных и информационных ресурсов, необходимых для формирования условий экономического роста. Развитие украинской налоговой системы обычно не коррелирует с теми положительными процессами и явлениями, которые она призвана обслуживать.

Ключевые слова: налоги, функции налогов, налоговая система, прямые и косвенные налоги.

TAXES AS THE FISCAL BASIS OF STATE EXISTENCE

The article deals with the generalization of the world experience in the development of taxation in the conditions of globalization of economic processes. It determines that in modern conditions, the classical principles of taxation have not lost their relevance and are defined by organizational and legal principles specific to each individual state. The article emphasizes that the distributive function of taxes as an instrument of purposeful influence on social and economic processes becomes more and more important. The current state of Ukrainian taxation helps to increase the deficit of financial, material and informational resources necessary for the formation of conditions for economic growth. The development of the Ukrainian tax system does not usually correlate with the positive processes and phenomena that it is called to serve.

Key words: taxes, functions of taxes, tax system, direct and indirect taxes.

УДК 336.225.672+673+674

Святаш С.В.

аспірант,

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО РАХІВНИЦТВА У КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ДЛЯ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

У статті досліджено питання формування податкової звітності на базі даних обліку в податках. Розглянуто важливість провадження контролю та аналізу податкової інформації для платників податків та фіскальних органів. Запропоновано шляхи підвищення ефективності діяльності контрагентів та держави у сфері оподаткування для економії часу, спрощення оподаткування, дотримуючись принципу зручності. Автоматизація податкової діяльності повинна проводитися шляхом використання сучасних технологій, електронних платформ, застосовуючи всі переваги електронного документообігу та наявних сервісів для подання податкової звітності. Україна повинна запозичувати досвід інших держав у реформуванні адміністрування податків. Використання принципу «єдина декларація – єдиний платіж» дасть змогу застосувати всі можливості поліпшення, полегшення, підвищення ефективності та прозорості податкових органів та суб'єктів господарювання.

Ключові слова: податкова звітність, облік у податках, аналіз, контроль, автоматизація, єдина декларація, е-документообіг, е-сервіс.

Постановка проблеми. Для підтримання та поліпшення ефективності провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання ведеться контроль та здійснюється аналіз показників економічної активності платника податків. Податкове рахівництво та бухгалтерський облік, на основі яких формується податкова звітність, є першочерговим і єдиним постачальником необхідної інформації щодо стану та напрямів розвитку підприємства, відповідно, саме така інформація і формує інформаційну базу для здійснення контролю (як внутрішнього, так і зовнішнього) та аналізу отриманих первинних та зведених фінансових, зокрема податкових, показників.

Оскільки податкова звітність формується на основі даних і бухгалтерського обліку, і податкового рахівництва, то інформація щодо фінансово-господарського стану платника податків дублюється, надзвичайно

ускладнюється, ймовірно, виникають розбіжності в інформації, до того ж зазвичай вона не є систематизованою та автоматизованою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перспективи розвитку фінансової звітності досліджував М.В. Корягін [1]; питання обліку та звітності у системі оподаткування розкрито в роботах М.І. Бондара, Л.Г. Довінської, Н.М. Лисенка та ін. [3]; важливість контролю та провадження аналітичної діяльності аналізував О.В. Олійник [4]. Ґрунтовне дослідження щодо міжнародного досвіду адміністрування податків здійснено О.О. Савчук [7], Т.П. Фурса та С.М. Синиця [8], загальні положення щодо адміністрування податків та податкової звітності в умовах українських реалій розкриті у роботах О.В. Шпак [9], І.М. Щирби [10] та М.Т. Щирби [11].